

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-50>

УДК 338.242.4

ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

EVALUATING OF THE STRUCTURAL CHANGES IN UKRAINIAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGIZING

Котенок Михайло Григорович

аспірант,

Київський Національний Економічний Університет
імені В. Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5364-2513>

Kotenok Mykhailo

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Стаття присвячена оцінюванню структурних змін в економіці України у контексті наближення національної економіки до моделі сталого розвитку. Серед низки ознак структурних зрушень, що виражають таке наближення ми сфокусувались на зростанні вагомості внеску підприємств, що використовують у виробництві технології високого і середньовисокого рівня в економічні результати українських підприємств. Для кількісної характеристики такої вагомості використано питому вагу провідних, за технологічним рівнем підприємств у обсягах виробництва і реалізації продукції, місткості сфери зайнятості. Проведені розрахунки дозволили обґрунтувати, що темпи скорочення чисельності зайнятих та зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції по таких підприємствах вищі за середні по усіх групах підприємств і, відповідно, питома вага таких провідних, за технологічною базою виробництва, підприємств, скорочується.

Ключові слова: сталий розвиток, підприємства, зайнятість, обсяги виробництва, структурні зміни, технології високого рівня.

The article is devoted to the evaluation of structural changes in the Ukrainian economy in the context of the approximation of the national economy to the model of sustainable development. Among a number of signs of structural shifts that express such an approximation, we focused on the growth of the contribution of enterprises that use high and medium-high technology in production to the economic results of Ukrainian enterprises. To quantitatively characterize such importance, the share of leading enterprises in terms of technological level in the amount of production and sales, and the number of employees was used. In addition, a comparative analysis of the level of labor productivity by enterprises that use high and medium-high technology in production was conducted, with a similar indicator for all groups of enterprises. To ensure comparability of indicators for different years of the retrospective period, all cost indicators were reduced to constant prices of the base year. The retrospective period (2010–2022) is characterized by a significant reduction in the scale of production of Ukrainian enterprises, which contradicts the fundamental signs of the country's approach to the sustainable development model, but leaves a theoretical possibility to interpret this period as a time when the reduction in scale was accompanied by positive (according to the criteria of the national economy's approach to the sustainable development model) structural changes. Our calculations made it possible to substantiate that even against the background of the general trend towards a reduction in the scale of production and in the number of employees, the indicators of the group of enterprises using high and medium-high level technologies do not allow us to count on an increase in their contribution to both the total production volumes and the number of employees. The rates of reduction in the number of employees and the reduction in the volumes of production and sales at such enterprises are higher than the average for all groups of enterprises and, accordingly, the share of such leading enterprises in terms of technological base of production is decreasing.

Keywords: sustainable development, enterprises, employment, production volumes, structural changes, high-level technologies.

Постановка проблеми. Важливою умовою ефективності розробки державної політики, як системи інструментів, що надає національній економіці імпульс руху від наявного до бажаного (відповідного уподобанням суспільства) стану є ґрунтовний аналіз тієї ситуації, що сформувалась на момент початку певного етапу реалізації політики. Відповідно і політика сприяння сталому розвитку української економіки має ґрунтуватись на максимально реалістичному розумінні того, як фактичні характеристики функціонування економіки співвідносяться із цілями та пріоритетами сталого розвитку. Зокрема, тривале скорочення масштабів національного виробництва та місткості національної системи зайнятості поширено сприймається як несумісне з принципами сталого розвитку. Проте, ця теза коректна лише у першому наближенні, адже період зменшення масштабів національного виробництва може, водночас, відігравати роль етапу вагомих якісних змін, що відбиватимуться у формуванні більш адекватної завданням сталого розвитку структури національної економіки. Саме тому дослідження розподілу загальної чисельності зайнятих та загальних обсягів виробництва між видами економічної діяльності та секторами економіки з різним потенціалом щодо наближення національної економіки до моделі сталого розвитку є актуальним завданням розробки науково-аналітичного забезпечення державної політики сприяння сталому розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У величезному та різномірному масиві літератури зі сталого розвитку найбільш релевантні проблематиці нашого дослідження ті публікації, що тлумачать процеси наближення національної економіки до моделі стійкого розвитку як комплексний суспільний процес, що супроводжується системними структурними змінами – як стосовно джерел ресурсів, що використовуються в національному виробництві, так і стосовно їх розподілу між сферами використання у виробництві та, нарешті, стосовно структури суспільних потреб, що задовольняються у процесі споживання [1–3]. Це дозволяє виділити два фундаментальні компоненти сталого розвитку, що висвітлюються в науковій літературі відповідної проблематики. Перший – зростання продуктивності національного виробництва (з акцентом оцінювання на технологічний, ресурсоощадний аспект ефективності, проте з урахуванням також і важливості зростання доходності – як необхідній економічній умові поширення

ресурсоощадних виробничих практик), що втілює виробничий компонент сталого розвитку [4]. Другий – розширення кола бенефіціарів зростання економічної ефективності та якісне оновлення потреб і мотивації участі в національному виробництві, що втілює розподільчо-споживчий компонент сталого розвитку [5; 6].

У свою чергу, перший компонент (виробничий) уможливлується через сходження по сходах зростання технологічного рівня виробництва, що протягом першої половини ХХ ст. передбачало розвиток індустріального сектору економіки, а в першій чверті ХХІ – активне становлення постіндустріальної моделі економіки та розвиток сфери нематеріального (інформаційного) виробництва і сфери послуг [7; 8]. Досягнення лідерства у виробничій ефективності та забезпечення високої адаптивності до змін, породжуваних науково-технічним прогресом вимагає також інклюзивності сфери економічної активності. Остання забезпечує постійну конкуренцію на основі прозорих ринкових механізмів відбору тих осередків використання ресурсного потенціалу, що здатні створювати цінніші для споживачів блага з меншими витратами ресурсів. Відповідно, інноваційність стає іманентною рисою господарської діяльності, а попит на високо кваліфіковану працю динамічно розширюється, забезпечуючи збереження високого рівня оплати праці [9; 10].

Власне саме інклюзія, конкурентність та іманентність інновацій забезпечують зв'язок між виробничою і розподільчо-споживчою ефективністю: суспільство досягає вищої ефективності в разі, коли розподільчі відносини забезпечують долучення широких верств населення до розподілу вигід генерованих економічним зростанням, підвищенням технологічного рівня виробництва і розширенням виробничих можливостей. Саме це формує передумови для активізації інвестування в людський капітал та формування широкого конкурентного середовища у затребуваних національним виробництвом сферах професійної діяльності. А останнє, у свою чергу, веде до базування глобальної конкурентоздатності національного виробництва на кращій забезпеченості економіки людським капіталом, замикаючи «коло стійкого розвитку»: висока ефективність базується на розвитку людського капіталу і завдяки значущості цього ресурсу для отримання господарських результатів, характер розподілу доходів сприяє подальшому нарощенню й розшире-

ному відтворенню запасів цього ресурсу [10]. Відповідно, сфера відтворення людського капіталу набуває центрального, критичного значення для функціонування національної моделі економіки – саме на цих рисах сучасних розвинутих країн, що демонструють, переважно, кращі досягнення щодо цілей стійкого розвитку, акцентують як вітчизняні [9–12] так і західні дослідники [13–15], що фокусуються саме на соціальних, а не екологічних аспектах стійкого розвитку.

Відповідно, в основі наближення національної економіки до моделі стійкого розвитку певні узгоджені між собою структурні зміни, що передбачають витіснення первинних видів економічної діяльності (сільського господарства та добувної промисловості) тими галузями, що передбачають інтенсивніше використання досягнень науково-технічного прогресу, розширення попиту на кваліфіковану робочу силу, підвищення вимог до «загального рівня насиченості» національної економіки кваліфікованими ресурсами праці. Більше того, якщо ці процеси ґрунтуються на широкому доступі до участі в накопиченні ресурсів для зростання, супроводжуються розширенням кола бенефіціарів економічного зростання, то власне і формується модель стійкого розвитку, де приріст ефективності веде до поліпшення добробуту а поліпшення добробуту зберігає значення провідного фактору розширення інвестування у людський капітал і подальшого поліпшення факторних умов нарощення ефективності [15].

Відповідно, наша стаття спрямована на розвиток існуючої теоретичної бази дослідження стійкого розвитку та прикладних рекомендацій щодо наближення характеристик функціонування української економіки до моделі стійкого розвитку завдяки вирішенню наступних завдань. По-перше, аналіз відповідності структурних зрушень, що спостерігались в економіці України протягом десяти років, що передували повномасштабному вторгненню, вимогам наближення до моделі стійкого розвитку. По-друге, оцінка впливу таких структурних зрушень на середній рівень оплати праці в економіці та перспективи розширення масштабів й ефективності інвестування в людський капітал.

Методи дослідження. Для оцінювання структурних зрушень в українській економіці ми використовуємо базу характеристик господарської діяльності підприємств, що наводиться Держстатом України [16], зокрема дані про «Показники діяльності підприємств, згру-

повані за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) 2020/1197».

Ознакою позитивних щодо наближення української економіки до моделі стійкого розвитку тенденцій ми обрали зростання частки підприємств, що здійснюють виробництво «з використанням технологій високого та середньовисокого рівня» у загальній чисельності зайнятих, у загальній вартості реалізованої продукції та сумі генерованої доданої вартості. Відповідно, скорочення частки таких підприємств – ознака негативних щодо наближення української економіки до моделі стійкого розвитку тенденцій.

Для оцінки рівня продуктивності праці розраховані питомі (на одного працівника середньорічної чисельності зайнятих) обсяги реалізованої продукції протягом відповідного року, а для порівняння абсолютного розміру й темпів зростання продуктивності праці по різних групах підприємств – відношення продуктивності праці по певній групі підприємств (зокрема підприємств, що здійснюють виробництво «з використанням технологій високого та середньовисокого рівня») до середнього по усіх групах підприємств.

Для забезпечення порівнюваності розмірів вартісних характеристик діяльності українських підприємств за різні роки усі показники представлені у постійних цінах – цінах базисного року, при цьому інфляція базисного року не враховувалась (показники 2014 р. залучені до розрахунків у фактичних цінах). Для перерахунку номінальних показників у реальні (в цінах базисного року) використані базисні дефлятори ВВП (отримані з даних про дефлятори ВВП відносно попереднього року за правилом «добуток ланцюгових індексів дорівнює базисному»).

Використання єдиного показника дефлятора для різних за галузевим складом груп підприємств поступається у точності розрахунку реальних вартісних значень використанню індексів цін продукції підприємств певних галузей чи секторів економіки. Проте оскільки такі індекси цін не надаються вітчизняною статистикою, ми вимушені користуватись методикою, що ґрунтується на наявних статистичних даних. Подальші дослідження щодо міри варіативності індексів цін реалізованої продукції по підприємствах, згрупованих за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) 2020/1197 від 30.07.2020 мають уточнити, наскільки вагомими можуть бути відхилення, спричинені використанням усереднених по економіці

дефляторів цін, а також очікувану спрямованість таких відхилень (занижують, чи завищують динаміку реальних обсягів реалізованої продукції порівняно з середніми по усіх підприємствах даними).

Виклад основного матеріалу досліджень Ретроспективний період (2010 – 2022 роки) характеризується вкрай несприятливими тенденціями щодо відтворення виробничих можливостей, місткості сфери зайнятості та продуктивності праці українських підприємств. Узагальненні дані по усіх групах вітчизняних підприємств зведені до таблиці 1.

Наведені в таблиці 1 розрахунки показують, що загальна для усіх трьох показників динаміка має, переважно негативний характер. Для двох показників (чисельність зайнятих і реальні (в постійних цінах базисного року) обсяги реалізованої продукції) траєкторія динаміки наближається до форми, що в літературі поширено визначають як «u-подібну» криву (рис. 1). При цьому «правий край» «u-подібної кривої» розташований суттєво нижче початкової точки – тобто період зростання зайнятості та обсягів виробництва

переривається раніше, ніж підприємства встигають досягти показників базисного року.

Графік продуктивності праці наближений до синусоїди – періодичні коливання продуктивності, що апроксимуються, нажаль, негативним трендом, але до падіння 2022 р. продуктивність праці залишалась майже на рівні 2010-го, базисного року.

Ми не враховуємо стрімкий «зрив» 2022 р., оскільки показники цього року викривлені впливом зовнішнього, позаекономічного чинника – повномасштабного вторгнення росії, отже система факторів, що визначає ці показники у 2022 р. якісно відрізняється від усіх попередніх років. Хоча і у попередні роки ретроспективного періоду вагомі воєнно-політичні чинники та глобальна пандемія вагомо впливали на економічні показники діяльності українських підприємств, проте лише в 2022 р. вплив таких чинників став явно домінантним, відповідно, ми не враховуємо цей рік для характеристики загальної динаміки економічних результатів українських підприємств.

Незважаючи на переважно негативну динаміку і чисельності зайнятих, і обсягів виробництва, протягом ретроспективного періоду

Таблиця 1

Показники масштабів зайнятості, обсягів реалізації продукції та продуктивності праці по усіх групах українських підприємств протягом ретроспективного періоду (2010–2022 рр.)

Рік	Чисельність зайнятих		Реальні (у постійних цінах) обсяги реалізованої продукції		Продуктивність праці	
	Тис. осіб	% 2010 р. (базисні темпи зростання)	Млн. грн. у цінах 2010р.	% 2010 р. (базисні темпи зростання)	тис. грн. у цінах 2010р.	% 2010 р. (базисні темпи зростання)
2010	7958,3	100,0	3366228,3	100,0	423,0	100,0
2011	7793,1	97,9	3494955,7	103,8	448,5	106,0
2012	7679,7	96,5	3414224,3	101,4	444,6	105,1
2013	7406,5	93,1	3154342,9	93,7	425,9	100,7
2014	6298,5	79,1	2802542,2	83,3	445,0	105,2
2015	5889,7	74,0	2495837,6	74,1	423,8	100,2
2016	5801,1	72,9	2576921,9	76,6	444,2	105,0
2017	5812,9	73,0	2608018,3	77,5	448,7	106,1
2018	5959,5	74,9	2699231,2	80,2	452,9	107,1
2019	6407,5	80,5	2612187,9	77,6	407,7	96,4
2020	6366,1	80,0	2469019,3	73,3	387,8	91,7
2021	6391,7	80,3	2680552,1	79,6	419,4	99,1
2022	5382,4	67,6	1610022,0	47,8	299,1	70,7

Джерело: розраховано автором за даними [16]

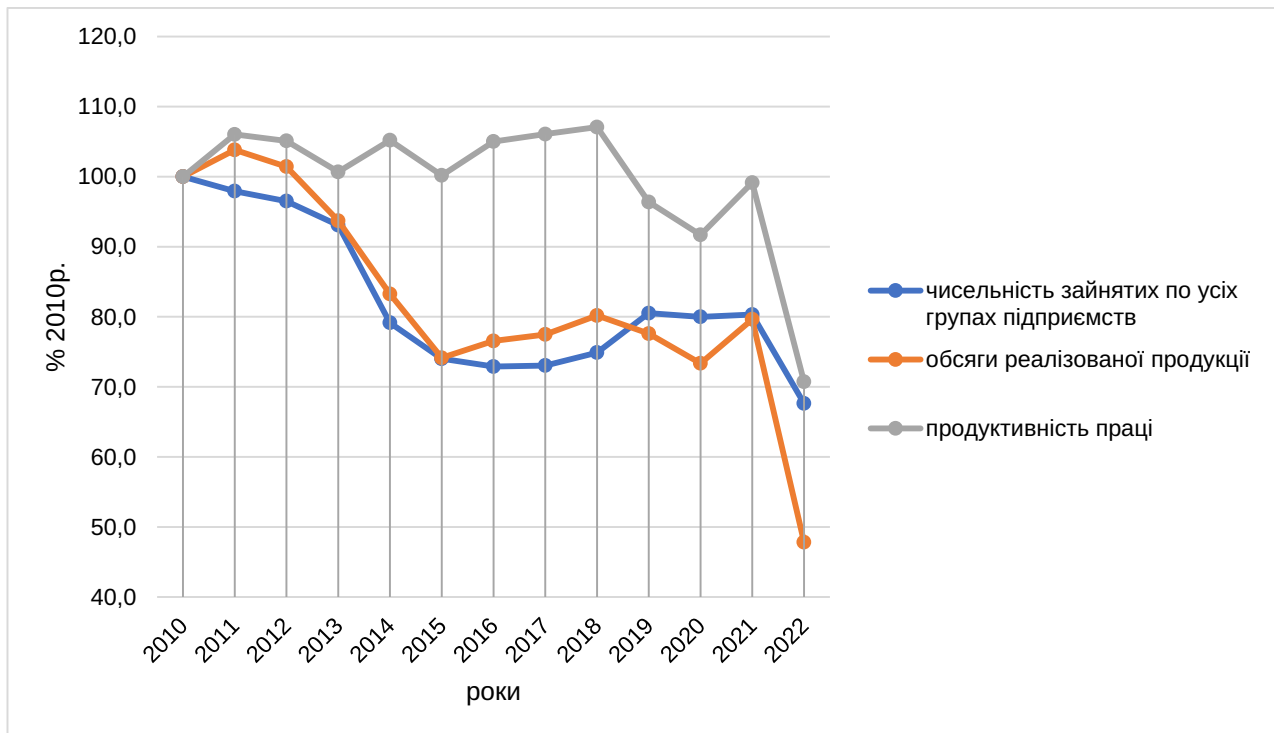

Рис. 1. Динаміка (базисні індекси темпів зростання) чисельності зайнятих, обсягів реалізації продукції й продуктивності праці по усіх групах українських підприємств

Джерело: розраховано автором за даними [16]

могли формуватись також певні позитивні, щодо внеску сектору підприємств у становлення національної моделі стійкого розвитку, тенденції. Зокрема, якщо б на тлі загальної негативної динаміки місткості сфери докладання праці та обсягів виробництва спостерігались позитивні структурні зміни – формування і розширення осередків більш продуктивної та доходної економічної діяльності, сфери, що могли б стати локомотивами зростання на основі, зокрема опанування новітніх технологічних рішень, створення продукції з високою часткою доданою вартості в ціні та високою часткою оплати кваліфікованої праці – в складі доданої вартості.

Такі тенденції дозволили б трактувати скорочення масштабів економічної діяльності підприємств як елемент процесів реструктурування, вимушені втрати в масштабах, під час якісного оновлення економічної діяльності – досить поширена трактовка складних періодів структурної перебудови національної економіки в літературі присвяченій проблемам національного економічного розвитку та трансформації господарських систем [17; 18].

Проте не на користь такої гіпотези свідчить, по-перше – стагнація показників продуктивності праці, по-друге, порівняльний

аналіз динаміки економічних показників підприємств, що використовують технології високого та середньо-високого рівня із аналогічними показниками усередненими по усіх групах підприємств.

Середні по усіх групах підприємств показники продуктивності праці демонструють позитивну динаміку у половині спостережень за ретроспективний період і в половині – динаміка негативна. При цьому виразно простежується обернена залежність з динамікою чисельності зайнятих, що свідчить про специфічний механізм досягнення зростання продуктивності: коли темпи падіння чисельності перевищують темпи падіння обсягів виробництва – зростає продуктивність праці. Це ознака переважання стагнаційних процесів, а не розвитку: зростання продуктивності стає результатом не якісного оновлення виробничих процесів, а просто адаптації виробництв до випередження темпів скорочення чисельності працівників над темпами згорання масштабів виробництва.

Також не дозволяє побачити ознаки посилення внеску підприємств у наближення української національної економіки до моделі стійкого розвитку показники чисельності зайнятих, обсягів виробництва та продуктив-

ності праці по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня (табл. 2).

Бачимо, що темпи скорочення зайнятих на таких провідних, щодо технологічного рівня підприємствах навіть вищі за ті, що спостерігались по усіх групах підприємств (рис. 2).

Дані рисунка 2 свідчать, що після 2018 р. зайнятість на підприємствах, що використовували технології високого та середньовисокого рівня скорочувалась навіть швидше, ніж в середньому по економіці. Відповідно, питома вага зайнятих на підприємствах, що демонструють провідні результати щодо розвитку технологічної бази виробництва (чи не найважливіший важіль наближення національної економіки до моделі сталого розвитку) навіть скорочувалась протягом ретроспективного періоду (табл. 3).

У період з 2010 по 2014 р. така питома вага зростала, досягнувши 8,4%, проти 7,5% у базисному році, але надалі домінує скорочення і вже у 2021 р. питома вага підприємств, що використовують технології високого та середньовисокого рівня в загальній чисель-

ності зайнятих на українських підприємствах скоротилась до 6,3%.

Ще більш виражена тенденція до випередження темпів скорочення по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня порівняно із середніми по усіх підприємствах показниками стосовно обсягів випуску і реалізації продукції (рис. 3).

Дані рис. 3 ілюструють нетривалий період зростання обсягів виробництва і по усіх групах підприємств і по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня (при цьому значно вищими темпами ніж у середньому по усіх підприємствах), який вже після 2012 р. переривається тривалим і масштабним згортанням обсягів реалізації продукції. А вже після 2014 р. темпи скорочення обсягів реалізації продукції по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня стають вищими за середні по усіх групах підприємств і в результаті питома вага провідних, за застосовуваними технологіями підприємств у загальних обсягах реалізації продукції почи-

Таблиця 2

Показники масштабів зайнятості, обсягів реалізації продукції та продуктивності праці по підприємствах, що використовували технології високого і середньовисокого рівня протягом ретроспективного періоду (2010–2022 рр.)

	Чисельність зайнятих		Реальні (у постійних цінах) обсяги реалізованої продукції		Продуктивність праці	
	Тис. осіб	% 2010 р. (базисні темпи зростання)	Млн. грн. у цінах 2010 р.	% 2010 р. (базисні темпи зростання)	тис. грн. у цінах 2010 р.	% 2010 р. (базисні темпи зростання)
2010	600,3	100,0	150920,1	100,0	251,4	100,0
2011	618,5	103,0	188048,4	124,6	304,0	120,9
2012	648,3	108,0	193057,3	127,9	297,8	118,4
2013	623,8	103,9	157269,1	104,2	252,1	100,3
2014	531,2	88,5	123463,0	81,8	232,4	92,4
2015	477,2	79,5	107302,7	71,1	224,9	89,4
2016	459,6	76,6	99782,8	66,1	217,1	86,4
2017	461,9	76,9	95973,4	63,6	207,8	82,6
2018	456,3	76,0	100092,1	66,3	219,4	87,3
2019	442,6	73,7	97634,6	64,7	220,6	87,7
2020	411,9	68,6	86311,1	57,2	209,5	83,3
2021	401,6	66,9	86764,8	57,5	216,0	85,9
2022	331,5	55,2	50591,5	33,5	152,6	60,7

Джерело: розраховано автором за даними [16]

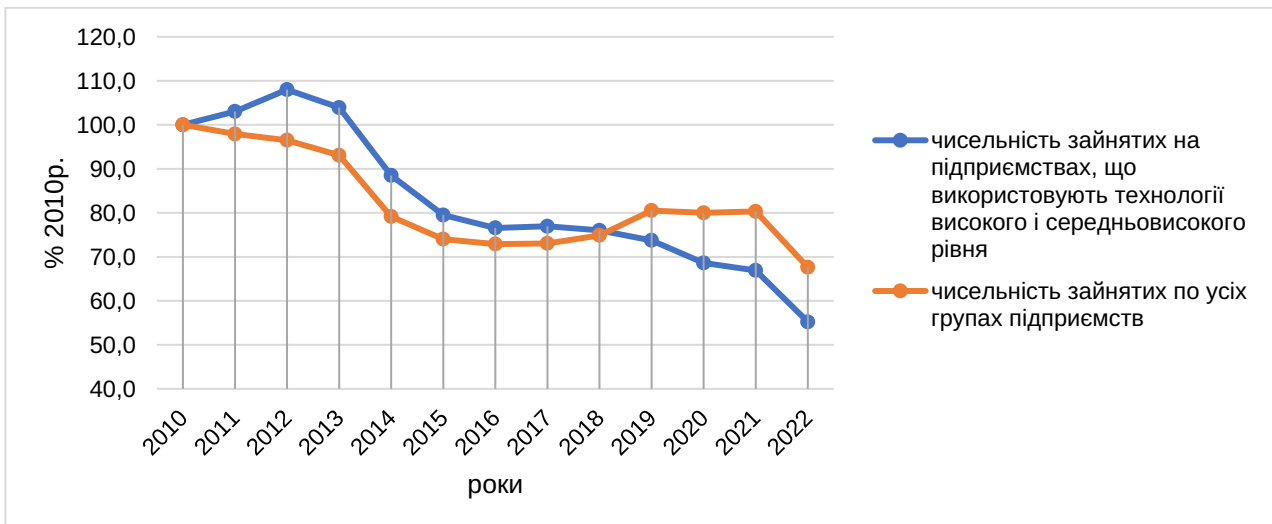

Рис. 2. Динаміка (базисні індекси темпів зростання) чисельності зайнятих, обсягів реалізації продукції й продуктивності праці по підприємствах, що використовували технології високого і середньовисокого рівня

Джерело: розраховано автором за даними [16]

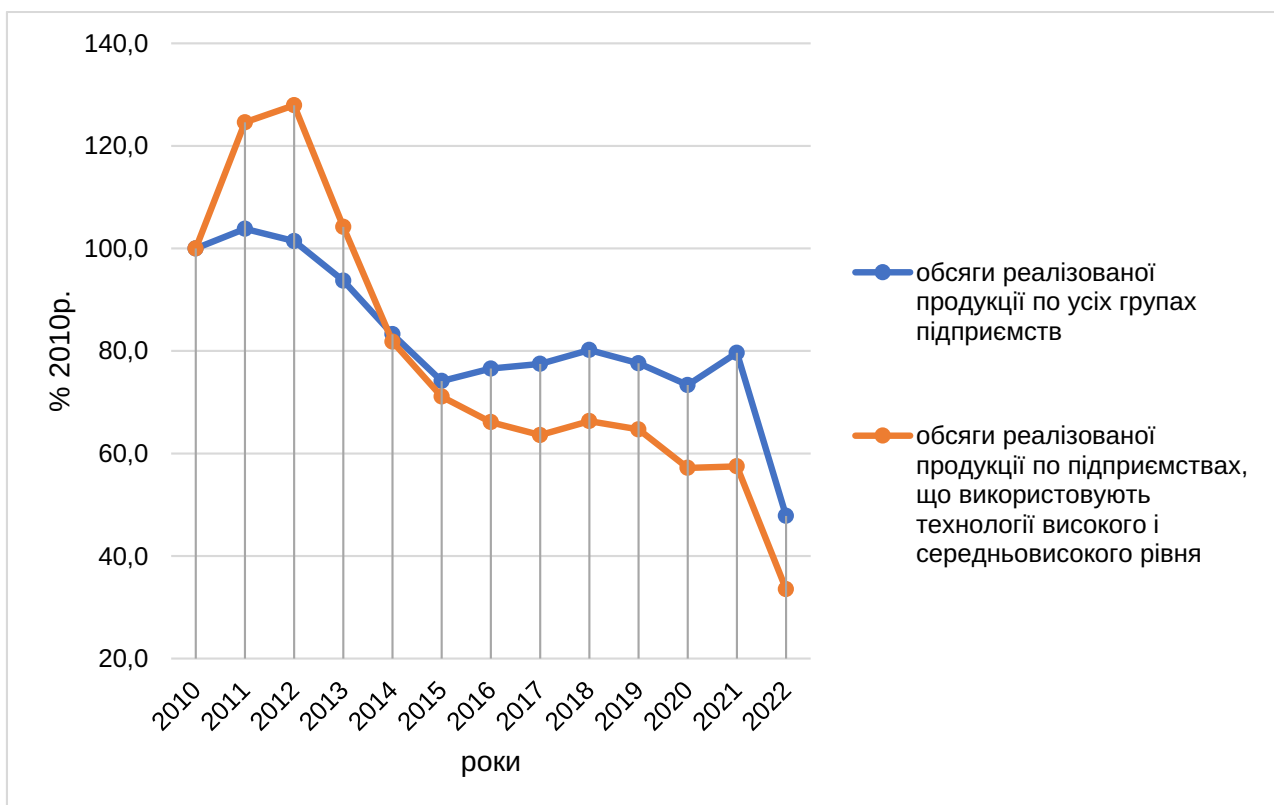

Рис. 3. Темпи зростання реальних (в цінах базисного 2014 р.) обсягів реалізованої продукції по усіх групах підприємств і по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня

Джерело: розраховано автором за даними [16]

нає скорочуватись (табл. 3), сягаючи в 2021 р. 3,2% проти 4,5% у базисному році та проти 5,6% у 2012 р., коли така питома вага була

максимальною за ретроспективний період.

Нарешті, третій критерій оцінювання внеску підприємств, що використовують техно-

Таблиця 3

**Показники внеску підприємств,
що використовують технології високого та середньовисокого рівня
у наближення національної економіки до моделі сталого розвитку**

	Питома вага підприємств, що використовують технології високого та середньовисокого рівня		Відношення продуктивності праці по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня до середньої продуктивності по усіх групах підприємств
	В загальній чисельності зайнятих на українських підприємствах	У загальних обсягах реалізації продукції українських підприємств	
2010	7,5	4,5	59,4
2011	7,9	5,4	67,8
2012	8,4	5,6	67,0
2013	8,4	5,0	59,2
2014	8,4	4,4	52,2
2015	8,1	4,3	53,1
2016	7,9	3,9	48,9
2017	8,0	3,7	46,3
2018	7,7	3,7	48,4
2019	6,9	3,7	54,1
2020	6,5	3,5	54,0
2021	6,3	3,2	51,5
2022	6,2	3,1	51,0

Джерело: розраховано автором за даними [16]

логії високого та середньовисокого рівня у наближення економіки України до моделі сталого розвитку – порівняння рівня продуктивності праці по цій групі підприємств із середньою по усіх групах (рис. 4).

Дані таблиць 1 та 2 та рисунку 4 свідчать, що рівень продуктивності праці (вимірюваний за обсягами реалізованої продукції у постійних цінах 2010 р.) по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня протягом усього ретроспективного періоду залишається нижчим за середній показник по усіх групах підприємств. При цьому, розрив у продуктивності зростає – якщо на початку ретроспективного періоду обсяги реалізованої продукції на зайнятого по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня дорівнювали 59,4 (у 2010 р.) та 67,8% (у 2011 р.), то наприкінці ретроспективного періоду вже лише 51,5% (у 2021 р.) і 51,0% (у 2022 р.).

Згідно з результатами усіх проведених розрахунків не виявлено жодних ознак наявності позитивних структурних змін у розпо-

ділі загальної чисельності зайнятих, обсягів реалізації продукції та співвідношення рівня продуктивності праці між підприємствами з різною технологічною базою виробництва протягом ретроспективного періоду.

Висновки. Ретроспективний період (2010–2022 рр.) характеризується вагомим скороченням масштабів виробництва українських підприємств, що суперечить фундаментальним ознакам наближення країни до моделі сталого розвитку, проте залишає теоретичну можливість трактувати цей період як час, протягом якого зменшення масштабів супроводжувалось позитивними (за критеріями наближення національної економіки до моделі сталого розвитку) структурними змінами. Однією з ключових таких структурних тенденцій могло бути розширення вагомості підприємств, які демонструють провідні досягнення за оновленням технологічного рівня виробництва (використовують технології високого та середньовисокого рівня) у загальних обсягах виробництва, місткості сфери зайнятості та у вирішенні завдання підвищення продуктивності.

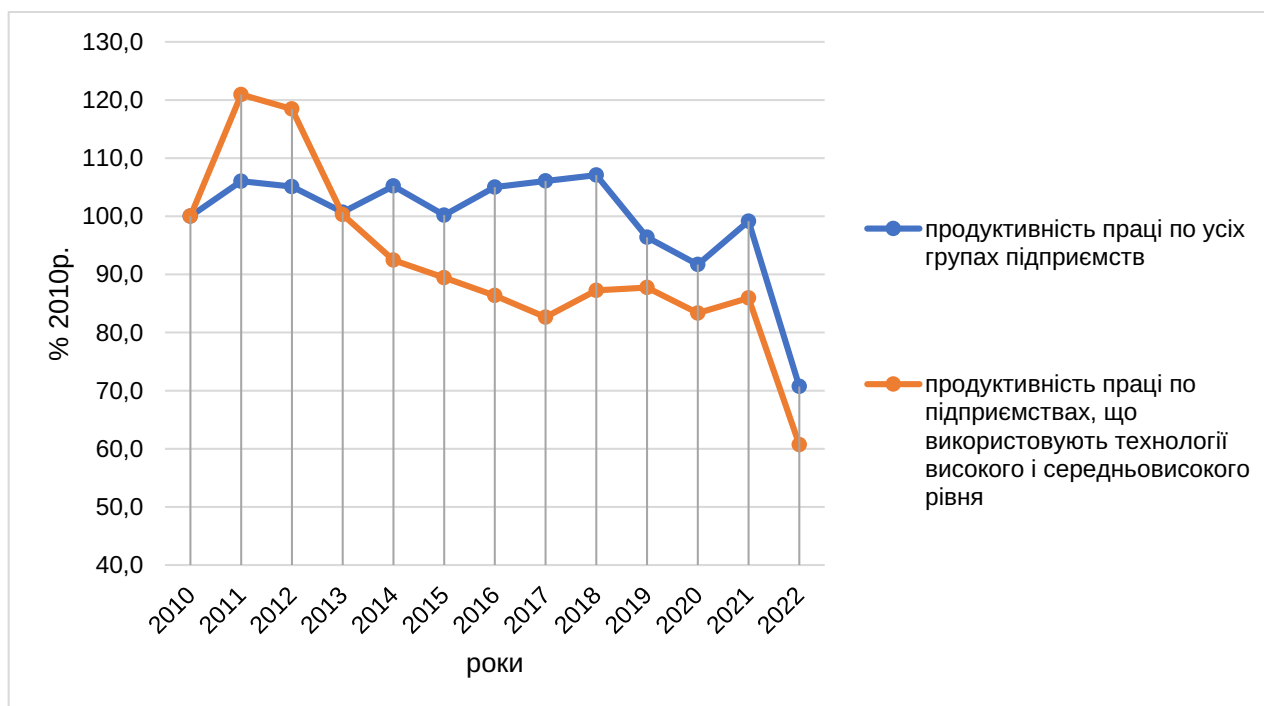

Рис. 4. Темпи зростання реальної (в цінах базисного 2014 р.) продуктивності праці по усіх групах підприємств і по підприємствах, що використовують технології високого та середньовисокого рівня

Джерело: розраховано автором за даними [16]

Проте проведені розрахунки дозволили обґрунтувати, що навіть на тлі загальної тенденції до згортання масштабів виробництва та скорочення чисельності зайнятих, показники групи підприємств, що використовують технології високого та середньовисокого рівня не дозволяють розраховувати на зростання їх внеску як в загальні обсяги вироб-

ництва, так і у місткість національної сфери зайнятості: темпи скорочення чисельності зайнятих та зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції по таких підприємствах вищі за середні по усіх групах підприємств і, відповідно, питома вага таких провідних за технологічною базою виробництва підприємств, скорочується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Stevens, C. (2010). Linking sustainable consumption and production: The government role. *Natural Resources Forum*, 34, 16–23. doi: 10.1111/j.1477-8947.2010.01273.x
2. Stankeviciute, Z., & Kunskaia, S. (2021). Towards to sustainable development: theoretical research. *Research Journal*, 26, 202–220. doi: 10.13165/PSPO-21-26-01.
3. Sakarya, S., Bodur, M., Yildirim-Öktema, Ö., & Selekler-Göksena, N. (2012). Social alliances: Business and social enterprise collaboration for social transformation. *Journal of Business Research*, 65(12), 1710–1720. doi: 10.1016/j.jbusres.2012.02.012.
4. Seuring, S., & Gold, S. (2013). Sustainability management beyond corporate boundaries: From stakeholders to performance. *Journal of Cleaner Production*, 56(1), 1–6. doi: 10.1016/j.jclepro.2012.11.033.
5. Nordhaus, William D., "How Should We Measure Sustainable Income?" (1995). Cowles Foundation Discussion Papers. 1344. <https://elischolar.library.yale.edu/cowles-discussion-paper-series/1344>
6. Stiglitz Joseph E. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. W. W. Norton & Company. 2013. 560 p. URL: <https://wwnorton.com/books/the-price-of-inequality/>
7. Leibenstein H. *Economic Backwardness and Economic Growth*. Studies in the *Theory of Economic Development*. New York. 1957. P. 48–51.
8. Rostow W. *The Take-off into Self-sustained Growth // The Economics of Underdevelopment*. 2nd Ed. L., 1960. P. 154–186.

9. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Колот А. М. (2008). Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія. Київ : КНЕУ, 420 с.
10. Лук'яненко Д. Г. (ред) та інші (2013). Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография. Київ : КНЭУ, 2013. 466, [2] с.
11. Шинкарук Н.В. (ред.) та інші (2015). Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». Київ, 304 с.
12. Кудінова А., Верба Д. (2015). 15 років зростання без розвитку: що блокує соціально-економічний прогрес України? *Україна: аспекти праці*. № 7. С. 3–10.
13. Stiglitz J. Towards a New Paradigm for Development: Strategies, Policies, and processes // Prebisch Lecture at UNCTAD. Geneva. 1998. 19 October
14. Tanzi V. The Role of the State and the Quality of the Public Sector // IMF Working Paper. Washington: IMF. 2000. 00/36. 42 p.
15. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty (Reprint). Currency
16. State Statistics Service of Ukraine. Economic statistics / Statistics of enterprises activities. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
17. Meier, G. M. (1995). *Leading issues in economic development*. Oxford University Press
18. Adelman I. Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy. *Frontiers of Development Economics*, Oxford University Press. 2001. P. 103–134. URL: <https://dokumen.tips/documents/working-paper-no-887-fallacies-in-development-theory-and-in-development-theory.html?page=1>

REFERENCES:

1. Stevens, C. (2010). Linking sustainable consumption and production: The government role. *Natural Resources Forum*, 34, 16–23. doi: 10.1111/j.1477-8947.2010.01273.x
2. Stankeviciute, Z., & Kunskaja, S. (2021). Towards to sustainable development: theoretical research. *Research Journal*, 26, 202–220. doi: 10.13165/PSPO-21-26-01.
3. Sakarya, S., Bodur, M., Yildirim-Öktema, Ö., & Selekler-Göksena, N. (2012). Social alliances: Business and social enterprise collaboration for social transformation. *Journal of Business Research*, 65(12), 1710–1720. doi: 10.1016/j.jbusres.2012.02.012.
4. Seuring, S., & Gold, S. (2013). Sustainability management beyond corporate boundaries: From stakeholders to performance. *Journal of Cleaner Production*, 56(1), 1–6. doi: 10.1016/j.jclepro.2012.11.033.
5. Nordhaus, William D., "How Should We Measure Sustainable Income?" (1995). Cowles Foundation Discussion Papers. 1344. <https://elischolar.library.yale.edu/cowles-discussion-paper-series/1344>
6. Stiglitz Joseph E. The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. W. W. Norton & Company. 2013. 560 p. URL: <https://wwnorton.com/books/the-price-of-inequality/>
7. Leibenstein H. Economic Backwardness and Economic Growth. Studies in the *Theory of Economic Development*. New York. 1957. P. 48–51.
8. Rostow W. The Take-off into Self-sustained Growth // *The Economics of Underdevelopment*. 2nd Ed. L., 1960. P. 154–186.
9. Lukyanenko D. G., Poruchnik A. M., Kolot A. M. (2008). Global Economy of the 21st Century: Human Dimension: *Monograph*. Kyiv: KNEU, 420 p.
10. Lukyanenko D. G. (ed.) and others (2013). Global Economic Development: Trends, Asymmetries, Regulation: *Monograph*. Kyiv: KNEU, 2013. 466, [2] p.
11. Shynkaruk N. V. (ed.) and others (2015). Structural Transformations in the Economy of Ukraine: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development: Scientific Report; NAS of Ukraine, State Institution "Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine". Kyiv, 304 p.
12. Kudinova A., Verba D. (2015). 15 years of growth without development: what blocks the socio-economic progress of Ukraine? *Ukraine: aspects of labor*. No. 7. P. 3–10.
13. Stiglitz J. Towards a New Paradigm for Development: Strategies, Policies, and processes // Prebisch Lecture at UNCTAD. Geneva. 1998. 19 October.
14. Tanzi V. The Role of the State and the Quality of the Public Sector // IMF Working Paper. Washington: IMF. 2000. 00/36. 42 p.
15. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty (Reprint). Currency

16. State Statistics Service of Ukraine. Economic statistics / Statistics of enterprises activities. conditions access mode: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
17. Meier, G. M. (1995). *Leading issues in economic development*. Oxford University Press
18. Adelman I. Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy. *Frontiers of Development Economics*, Oxford University Press. 2001. P. 103–134. URL: <https://dokumen.tips/documents/working-paper-no-887-fallacies-in-development-theory-and-in-development-theory.html?page=1>